

SZENT-IVÁNYI DOMOKOS ÉS A MAGYAR FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM

Szekér Nóra

Szent Iványi Domokos most megjelenő *Visszaemlékezések 1941–1972* című munkája* a záró darabja a több mint 4300 oldalt és öt kötetet felölelő emlékiratainak, és az első magyarul megjelenő kötet az öt angolul írt gépiratból. Ezt a művét már az 1972-es emigrálása után, életének talán legnyugodtabb időszakában írta, amikor már nem kellett attól rettegnie, hogy kéziratát a kommunista belügyi hatóságok elrabolják, munkáját megsemmisítik, és a benne megnevezett személyeket meghurcolják. Talán éppen ebből adódik, hogy az életmű írásai közül ez a legszemélyesebb hangvételű. Hasonlóan többi munkájához, Szent-Iványi Domokos ebben a művében is korának nagyon alapos, részletekben és adatokban is pontosságra törekvő, elemző bemutatását adja.

Széles horizontú, korszerű magyar patrióta visszaemlékezései ezek, aki az 1920-as évek végétől a korszak irányadó politikai köreiben otthonos, kulisszatitkainak tudója, sorsdöntő politikai pillanatok meghatározó szereplője. Úgy gondolom, hogy e korszak történelmi eseményeinek pontos feltáráshoz ez a könyv megkerülhetetlen lesz, a korszak árnyaltabb megértéséhez pedig nélkülözhetetlen. E kötetnek ugyanis óriási értéke, hogy nem csak a megtörtént események részleteiről ad hírt, hanem Szent-Iványi személyes hangvételén keresztül egy korszak mentalitásába, hangulatvilágába, a logikus összefüggések mögött megbúvó személyes vonatkozásokba is bepillantást ad. A műben egy olyan személyes dimenzió is megjelenik, amely a szerző legbelsőbb gondolataiba, az őt ért szellemi impulzusokba, gondjaiba és félelmeibe, magánéletének részleteibe, szerelmi, baráti, munkatársi kapcsolatainak érzelmi hátterébe is betekintést enged. Szinte kézzel fogható az az erőfeszítés, ahogy a szerző igyekszik legyőzni alkati visszafogottságát, és a megtörtént események feltáráján túl őszinte önvallomásra is törekszik.

Szent-Iványi Domokos, aki a Közgazdasági Egyetemen 1925 óta volt tanársegédje, majd bizalmas barátja Teleki Pálnak, Teleki ösztönzésére lépett diplomáciai pályára. Szent-Iványi élete végéig hangsú-

lyozta, hogy politikai gondolkodását Teleki Pál szellemisége határozta meg. Az általa vezetett Magyar Függetlenségi Mozgalom a Teleki által képviselt irányelvek jegyében működött, az 1944-es moszkvai tárgyalásokon vállaltan és írásba foglalva kiállt Teleki politikája mellett, mint ahogy 1945 után is Teleki irányelvei mentén látta Magyarországra számára a megfelelő utat. „Az egyetlen, a nyugati demokráciák szempontjából akceptábilis magyar kombinációt csakis Teleki Pál nevével lehet megteremteni”¹ – fogalmazta meg egy, a háború utáni magyar politikai helyzetet elemző tanulmányában Szent-Iványi Domokos. De Teleki szemléletmódja a most megjelenő visszaemlékezés világképét is mélyen áthatja.

Szent-Iványi a külügyminisztériumba való felvétele után első diplomáciai beosztását 1927-ben kapta meg. Az Amerikai Egyesült Államokba küldték, amely végül nyolc évig tartó észak-amerikai kiküldetést jelentett számára. Először attaséként működött a clevelandi konzulátuson, majd Cleveland, Chicago és Winnipeg képviselőin vándor helyettesként tevékenykedett. Az Amerikai Egyesült Államok háború után megváltozott nagyhatalmi jelentősége a magyar diplomáciai körökben nem tudatosodott, egy észak-amerikai kiküldetés a világ körforgásától látszólag távol eső követségein és konzulátusain másodrangú feladatnak számított. Teleki azon kevés magyar politikusok közé tartozott, aki tisztában volt az Egyesült Államok megváltozott szerepének jelentőségével, és több tudományos munkájában foglalkozott ezzel a kérdéssel. Szent-Iványira tett hatása ebben is meghatározó volt, az amerikai szolgálat lehetőségeit ennek fényében értékelte. Diplomáciai munkájával pedig mind az amerikai kontinensen, mind a hazai politikai körökben olyan elismerést szerzett magának, hogy Bethlen István miniszterelnök kívánta maga mellé venni tanácsadónak. A miniszterelnök 1931-es lemondása miatt ez ugyan megghiúsult, de 1935-ben mint fontos külügyi tanácsadót hazahívták és a külügyminisztérium sajtóosztályának helyettes vezetőjévé nevezték ki.

1936 októberében Darányi Kálmán miniszterelnök, aki a nemzetközi politikai kérdésekben nem érezte otthonosan magát, külügyi tanácsadóként maga mellé vette Szent-Iványit személyi titkárának. E pozíciónak köszönhetően már nem csupán tájékozott külügyi szakértőként tartották számon, de bejáratossá vált a magyar politikai elit legfelsőbb köreibe is. Darányi Kálmán mellett végzett munkájával ugyanakkor mindenki számára világossá tette, hogy annak a Teleki Pál köré szerveződő politikai vonalnak a képviselője, amely számára Magyarország szuverenitásának megőrzése és a német térhódítás ellensúlyozása jelenti a legfőbb feladatot.

Darányi Kálmán 1938. májusi lemondását követően Szent-Iványi Domokos visszakerült a külügyminisztériumba. Mint Teleki megbízható embere, munkaköri beosztásától függetlenül több bizalmi megbízatást is kapott. 1938 nyarán a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács szervezésén dolgozott Decleva Zoltán tábornokkal, 1938 novemberében pedig a kultuszminiszteri posztot betöltő Teleki Pál bízta meg azzal, hogy diplomáciai küldetésben utazzon el Észak-Amerikába, és mérje fel, hogy Amerika részéről milyen álláspont várható egy esetleges kirobbanó háború esetén. Szent-Iványi a több hónapig tartó kiküldetés idejére a washingtoni követségen első titkári beosztást kapott, és Pelényi János követ támogató levele² segítette, hogy legfelsőbb körökben is fogadják. 1939 februárjában készült el a 80 oldalas titkos jelentés, és megdöbbentő pontossággal prognosztizálta az elkövetkező eseményeket. Hangsúlyosan fogalmazta meg, hogy az elkerülhetetlennek tűnő háborúba az amerikaiak nagy erővel fognak bekapcsolódni – Szent-Iványi meglátása szerint várhatóan 1942 nyarától. A németek vereséget szenvednek, de „a kialakuló világháborúban – az Egyesült Államok és Szovjetunió kivételével – tulajdonképpen csak vesztesek lesznek. [...] Európa tönkremenetelének eredménye gyanánt az Egyesült Államok abból profitál, hogy a brit világbirodalmat járőrszalagokra fogják tűzni; a Szovjetunió pedig a teljesen lerongyolódott és tönkrement Európában nyugodtan hódíthat majd akár területileg, akár csupán bolsevista ideológiával is.”³

Teleki Pál második miniszterelnökségének idején az általa képviselt politika hosszú távú céljai és az aktuális politikai helyzet és erőviszonyok között olyan feloldhatatlan ellentmondások feszültek, hogy Teleki úgy döntött, titkosan szerveződő politikával próbál a nyíltan nem vállalható irányvonalnak érvényt szerezni. E titkos politika intézményi hátterét két, 1939 nyarán megszervezett miniszterelnökségi osztály volt hivatva szolgálni: a Kovrig Béla egyetemi tanár irányítása alatt működő V. Osztály, a Nemzetpolitikai Szolgálat⁴ és a IV. Tájékoztató Osztály, melynek élére Teleki Szent-Iványi Domokost nevezte ki.

A Nemzetpolitikai Szolgálat hivatalosan szociális és irodalompolitikai tevékenységet végzett: figyelte a film, a színház, a rádió és egyéb művészeti rendezvények tevékenységét, a fővárosi és vidéki sajtókiadványok munkáját, az ifjúsági szervezetek, gazdakörök, munkás-egyletek kulturális életét. A miniszterelnökség fedőszárnyai alatt ugyanakkor a legszigorúbb konspiráció keretei között folyt a titkos munka. Az illegális munka gyakorlati megszervezésébe a minisztériumi osztály apparátusából csak négy munkatárs volt bevonva, akik álnéven, titkosan kibérelt lakásokon, hamis papírokkal és hamis rend-

számmal ellátott autóval dolgoztak. Heti harminc-negyvenezer náci-ellenes röplapot nyomtattak ki és szórtak szét az egész ország területén, számos háborúellenes könyv kiadását és terjesztését szervezték meg, többek között Lajos Iván *Németország háborús esélyei a német szakirodalom tükrében* című könyvét, vagy Bajcsy-Zsilinszky Endre *Helyünk és sorsunk Európában* című munkáját. A német kormány mindkét könyv bezúzását követelte. Teleki Pál szerepére Molnár Sándor, az osztály illegális tevékenységében is részt vevő munkatárs így emlékszik vissza: „Kovrig Béla a legapróbb részletekig megtárgyalta Telekivel a láthatatlan munkával kapcsolatos terveket.”⁵

A Tájékoztatási Osztály megszervezése mögött meghúzódó szándékokat Soos Géza, az osztály munkatársa így foglalta össze: „Teleki jól látta, hogy a háború kitörése után Magyarország mindjobban izolált helyzetbe kerül s ezért 1939 júniusában felállította az úgynevezett Tájékoztatási Osztályt. [...] Ezen osztály feladata volt az antiaxis államokkal való érintkezés és baráti kapcsolatok fenntartása, mert Teleki felfogása volt, hogy egy apparátussal, vagyis a külügyminisztériummal egyszerre kétféle politikát csinálni nem lehet, s ezért hagyta, hogy Csáky a német–olasz vonalat kiszolgálja. [...] Az antiaxis államokkal az érintkezés pedig csakis a legnagyobb titoktartás leple alatt volt folytatható.”⁶

Az osztály felállítását tehát alapvetően Teleki Pál azon alapelve ihlette, miszerint egy apparátussal egyszerre kétféle politikát csinálni nem lehet, vagyis a németek bizalmát élvező vonal nem alkalmas arra, hogy az angolszászok jóindulatát is elnyerje.⁷ A Csáky István vezette Külügyminisztérium követte a német vonalat, ugyanakkor Teleki Pál a Külügyminisztérium feladatköréből kivonta a külügyi tájékoztatással kapcsolatos tevékenységeket, és azt közvetlenül a saját ellenőrzése alá tartozó miniszterelnöki osztály hatáskörébe utalta. Ez adta az osztály hivatalos feladatkörét. Így egyrészt mint a miniszterelnök „privát kabinetje” Teleki személyes külföldi kapcsolatrendszerét szervezte a tudományos, a kulturális és a politikai életben egyaránt. Másrészt feladata volt a magyar tudomány és kultúra értékeinek külföldön való ismertetése.

A közvetlenül a miniszterelnök hatásköre alá szervezett osztály lehetőséget adott Telekinek arra, hogy megkerülve a Külügyminisztériumot, közvetlenül álljon kapcsolatban a nagyköveteivel és a diplomataival. Teleki e lehetőséget kihasználva különösen Pelényi János washingtoni, Barcza György londoni, Khuen-Héderváry párizsi, báró Bakách-Bessenyei György belgrádi és Szabó György pozsonyi követekkel állt szoros együttműködésben.

Ugyanakkor a külföldi tudományos intézményekkel való kapcsolat-tartásból adódó feladatkörök lehetővé tették megbízható emberek kikül-

detését a semleges és antantbarát országokba, a Külügyminisztériumtól és a direkt politikai vonaltól független alternatív kapcsolatrendszer kiépítését, amely elsősorban a tudományos és kulturális intézményeken keresztül szerveződött, és a kultúra területén tevékenykedő garnitúrára épített. „Előrelátható [...], hogy a közelgő világháborúban [...] a magyar külképviselet tagjai kénytelenek lesznek hazatérni”⁸ – fogalmaz a Tájékoztatási Osztály 1941 májusában készült feljegyzése. Az ily módon megszervezett kulturális hálózat a diplomáciai kapcsolatok megszűnése esetén is biztosítaná az érdekképviseletet, valamint egy olyan információs csatornát, „amellyel adandó alkalommal a háborúból való kiválást lehetett volna végrehajtani, vagy Magyarországnak esetleges megszállását lehetett volna ellensúlyozni”.⁹

A Tájékoztatási Osztály azonban nem kizárólag külpolitikai természetű feladatokat látott el. Nem kis részben Szent-Iványi szervezőmunkájának köszönhetően az osztály a hazai politikai elitben és az apparátusban tevékenykedő, náciizmussal szemben álló erők összefogásának a lehetőségét is megteremtette. Teleki az osztály megalakulását követően kiadott egy körlevelet, mely „a külföldre irányuló magyar törekvések összhangjának biztosítása érdekében”¹⁰ az állami szervek számára előírta a Tájékoztatási Osztállyal való közvetlen kapcsolattartást. A körlevél nyomán kiépülő intézményi kapcsolatrendszert Szent-Iványi személyesen irányította. Minden intézményből maga választotta ki gondos mérlegelés után a megbízható, német orientációval szemben álló kapcsolattartó személyét, akivel a továbbiakban is személyesen érintkezett, ellátta megfelelő tanácsokkal, feladatokkal. Az így létrejött intézményi és kapcsolati háló, mely Szent-Iványi személyén keresztül közvetlenül a miniszterelnökkel és a legbefolyásosabb politikusokkal, illetve Padányi Jenő, Kudar Lajos, Andorka Rudolf és mások személyén keresztül a hírszerzésért és elhárításért felelős intézményekkel állt összeköttetésben, egyrésztől célirányos és megbízható információáramlást biztosított, ugyanakkor lehetővé tette, hogy hatékonyan és gyorsan meg lehessen hozni a szükséges intézkedéseket vagy ellenintézkedéseket. Olyan személyek működtek együtt a Tájékoztatási Osztály szervezésében, mint Keresztes Fischer Ferenc, Zsindely Ferenc, Bánffy Dániel, Bárczy István, Kosáry Domokos, Ambrózy Gyula, Lázár Károly, Róder Vilmos, Kádár Gyula, Hardy Kálmán, id. Antall József, Osváth László, Soos Géza, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Fall Endre, Paiker Alajos, Joó Tibor, Ordass Lajos, Varga Béla és sokan mások. A Tájékoztatási Osztálynak és a mögötte lévő kapcsolatrendszernek nem kis része volt abban, hogy mind a belülről, mind a kívülről jövő német nyomás ellenére Teleki olyan kérést is vissza tudott utasítani, mint például a német és a szlovák csapatok magyar

területen való átvonulását, vagy fel tudta vállalni a lengyel, francia, angol menekültek befogadását, mely a német érdekeket ugyancsak erősen sértették.¹¹

Teleki Pál halála után a Tájékoztatási Osztályt fokozatosan megszüntették. Szent-Iványi visszaemlékezése szerint személyzetét három, vele rivális politikai erő saját hatáskörében felosztotta: „*a tudományos személyzetből Hóman Bálint közoktatásügyi miniszter alatt felállították a Teleki Pál Tudományos Intézetet; a politikai propaganda képzettségű személyekből megalakították a Propaganda Minisztériumot Antal István vezetése alatt; a személyzet visszamaradó egyharmadával pedig Ullein-Reviczky Antal sajtóosztályát bővítették ki*”.¹² Szent-Iványi Domokost szolgálaton kívüli viszonyba helyezték, majd a Külügyminisztérium kulturális osztályán kapott beosztást, és amit különösen nehezményezett, a nála húsz évvel fiatalabb Újpeéry Elemér irányítása alá került.

A Tájékoztatási Osztály keretei között kiépült kapcsolati kör azonban nem oszlott fel az osztály megszüntetésével. Szent-Iványi Domokos és barátai úgy érezték, a körülmények Teleki halála után még fenyegetőbbé váltak, és az együttműködésükre még inkább szükség van. Ezért – mintegy a Tájékoztatási Osztály utódszervezeteként – szerveződött meg a titkosan működő Magyar Függetlenségi Mozgalom, amely a háború végéig meghatározó szerepet játszott a nácizmus elleni küzdelemben. A Magyar Függetlenségi Mozgalom sem titkosan, sem legálisan nem épített ki szervezeti kereteket, nem rendelkezett formális tagsággal, szervezeti hierarchiával, működési és szervezeti szabályzattal. Továbbra is egy olyan bizalmi alapú kapcsolati hálózatként működött, mely feladatát abban látta, hogy organizálja a hitleri Németországgal szembeni ellenállást, összefogja a magyar társadalom különböző intézményeiben, csoportjaiban meglévő náciellenes szándékokat. E ködszerű, szervezeti keretek nélküli működés a német fenyegetettségéből adódóan titkosan zajlott. Az MFM ügyelt rá, hogy léte a közélet nyílt színterein ne legyen látható, miközben tagjai révén komoly befolyást tudott gyakorolni a politika és az állam-szervezet különböző helyein.

A Függetlenségi Mozgalomban részt vevők 1946 májusára összeállítottak egy beszámolót *A Magyar Függetlenségi Mozgalom őszinte története* címmel. Ez a bizalmas használatra készült összefoglaló a szervezet működésének jellegéről és titkosságáról így ír: „*Az MFM nem külön párt vagy külön frakció kívánt lenni, hanem akció bizottság, mely meg akarta találni az összes németellenes magyar demokratikus erőket és azokat koordinálni fenti célok végrehajtására. [...] A mozgalom több vonalon dolgozott, a titoktartás biztosítása miatt azonban anélkül, hogy a különböző csoportok és személyek egymásról vagy egymás munkájáról tájékozottak lettek volna. [...]*”

[A háttérben] az MFM szervezetének a működése volt akkor is, mikor a benne szereplőknek erről sejtelmük sem lehetett. [...] Ez a teljesen szoros egybekapcsolódása a katonai és politikai vonalnak a szervezet egyik legfőbb erőssége volt, és éppen ez tette lehetővé viszonylag magas hatásfokú működését."¹³

Jelen kötetben Szent-Iványi Domokos Teleki Pál halálától kezdődően emlékszik vissza az életére. Részletesen beszámol a Függetlenségi Mozgalom tevékenységéről, a Kiugrási Iroda megszervezéséről és működéséről. Betekintést ad a kiugrási kísérletek legnehezebb szakaszába, amikor a német megszállás következtében a német katonai és közigazgatási jelenlét mellett kellett lebonyolítani az életveszéllyel járó konspirációt, melynek háttérében fő koordinátorként Szent-Iványi Domokos állt. Szent-Iványi elemzése világossá teszi a korábbi kiugrási politikától strukturálisan különböző szervezési alapelveket, és azt a megváltozott helyzetet, amikor a nemzetközi erőviszonyok realitásainak kényszerű tudomásulvétele után a magyar diplomácia, túllépve a bolsevik rendszerrel szemben táplált nem megalapozatlan félelmein, a kiugrás feltételeiről a Szovjetunióval kezdett tárgyalni. Izgalmas részleteket tudhatunk meg a Magyar Fegyverszüneti Bizottság, majd a sikertelen kiugrás után a Moszkvai Magyar Bizottsággá alakult küldöttség munkájáról és arról, hogy hogyan teltek egy diplomáciai küldöttség mindennapjai a háború utolsó időszakán Moszkvájában. Tanulságos az a körültekintő bánásmód, ahogy a szovjet kommunista hatalom – még a sikertelen kiugrási kísérlet után is – kezelte a Horthy felhatalmazásával érkező, és számára elleneséges elit képviselőiből álló bizottságot.

Szent-Iványi Domokos 1945. január 20-án érkezett vissza Moszkvából Budapestre, a Moszkvai Magyar Bizottság tagjai közül utolsóként. A háború után kialakuló új rendszerben Magyarország – ugyan egy igen szűkre szabott időszakig és erős szovjet és állambiztonsági kontroll alatt, de – belekóstolhatott a demokráciába. Szent-Iványi Domokos nem lett ennek az új demokráciának meghatározó politikusa. Az Ideiglenes Kormányban nem vállalta a szovjetek által neki felkínált külügyminiszteri megbízatást, a Kisgazdapárt külügyi tanácsadójaként mindvégig háttérben maradt. Azokhoz a politikusokhoz tartozott, akik úgy gondolták, igazodni kell ahhoz a megmáshíthatatlan tényhez, hogy az ország a Szovjetunió befolyási övezetébe került, de kompromisszumos politikával fenn lehet esetleg tartani a demokratikus kereteket és a viszonylagos önálló mozgásteret.

A háború után továbbra is tartotta a kapcsolatot a Függetlenségi Mozgalom néhány tagjával. Egy szűk baráti kör rendszeresen találkozott, hogy az aktuális politikai kérdésekről beszélgessenek. E találkozón megfogalmazódott, hogy a szovjet érdekek ellensúlyozására

szükség lehet még arra a kapcsolatrendszerre, amit a náciellenes harcban a Függetlenségi Mozgalom keretei között kiépítettek. Meg is kezdődött ez irányban a kapcsolatok felélénkítése, de konkrét szervezkedésre nem került sor. Ebben az időszakban Szent-Iványi Domokos idejének legnagyobb részét nem az aktív politizálásra fordította, hanem a kéziratain dolgozott. 1946. december 24-én is az Országgyűlés könyvtárában volt, amikor az állambiztonság emberei letartóztatták, és megkezdődött a tíz évig tartó börtönbüntetése.¹⁴

Szent-Iványi Domokos letartóztatása a nagy ívű „Köztársaság-ellenes összeesküvés persorozat” előkészítésének a része volt. Letartóztatására az adott ürügyet, hogy a szűk baráti kör a titkosan működő Magyar Közösség tagjaiból állt, melynek létezése az ÁVO előtt lelepleződött.

A Kommunista Párt számára óriási lehetőséget jelentett a legnagyobb politikai ellenfelével, a Kisgazdapárttal való leszámoláshoz egy olyan szervezet leleplezése, amelyik titkosan, tehát a konspiráció szabályai szerint és törvénytelen módon működik, a tagjai között egyaránt szerepelnek a múlt rendszer prominens – az ő megközelítésükben „reakciós” – személyiségei, illetve a Kisgazdapárt befolyásos tagjai. A Kommunista Pártnak nem kellett mást tennie, mint e titkos társaság céljainak és tevékenységének tudatosan hamis tálalásával egy államellenes összeesküvést kreálni, és az összeesküvés koncepciójával a Kisgazdapártot is összefüggésbe hozni. 1946. december 16-án kezdődött meg a magyar közösségi tagok letartóztatása. A *Szabad Nép* január 15-i száma már a Kisgazdapárt, Nagy Ferenc miniszterelnök, és Kovács Béla főtitkár érintettségét, sőt az összeesküvésben való részvételét boncolgatta. Az események pár hónapon belül Kovács Béla elhurcolásához (1947. február 25.) és Nagy Ferenc lemondatásához vezettek (1947. június 1.), amely végül a Kisgazdapárt hatalomból történő kiszorításához vezetett.

A per első számú aktuálpolitikai célja valóban a Kisgazdapárt meggyengítése volt, ugyanakkor a per küldetéséhez tartozott az is, hogy egy olyan szervezettel, mint a Magyar Közösség, és egy olyan kapcsolatrendszerrel, mint a Magyar Függetlenségi Mozgalom leszámoljon, és tagjait kivonja a közéletből. Egy szovjet érdekeket kiszolgáló diktatúra számára ugyanis egy olyan csoportosulás, amely alapállásból utasít el minden idegen érdeket kiszolgáló politikát, és amelynek tagjai ellenállási tevékenységük során bizonyították, hogy akár életük árán is kiállnak ezekért az elvekért, elemi veszélyforrást jelent.

Szent-Iványi Domokos 1956. szeptember 21-én szabadult a börtönből, nagyon beteg. Szabadulása után visszavonultan élt, fordításokból és nyelvtanításból tartotta fenn magát. Minden meghurcoltatás és

félreállítottság közepette azonban az a fontos életcél lebegett a szeme előtt, hogy emlékiratait megírja, és az évek során összegyűjtött dokumentumokkal együtt biztonságba helyezze. E könyv utolsó fejezete részletesen elmeséli, hogyan tudott a kádári Magyarország atmoszférájában boldogulni, minden nehézség ellenére hogyan sikerült életművét teljessé tennie, és hogyan tudta kimenekíteni munkáit és összegyűjtött dokumentumait a biztonságosabb szabad világba.

* Szent-Iványi Domokos: *Visszaemlékezések 1941–1972*. Jelen írás a *Magyar Szemle Könyvek* sorozatban most megjelenő kötet bevezetője.

JEGYZETEK

¹ Ráday Levéltár, Soos Géza-hagyaték, C_230, 4. doboz

² „The bearer of this certificate is Mr. Dominic C. de Szent-Iványi, Secretary of the Royal Hungarian Legation in Washington, through which position he is entitled to all the rights, privileges and immunities guaranteed him by law. Any courtesies extended to Mr. de Szent-Iványi will be greatly appreciated by me. Washington, D. C., November 4, 1938. John Pelényi, Minister of Hungary”. A dokumentum másolatát lásd: Török Bálint: *Farkas esz meg, medve esz meg*. Európai Protestáns Magyar Szabadság-egyetem, 2004, Budapest, [Török 2004], 25.

³ Szent-Iványi Domokos: *A trianoni Magyarország külpolitikája*. 1919. június–1944. március 19. 260–261. Ráday Levéltár, Szent-Iványi Domokos – hagyaték, C_80. 1. doboz. Idézi: Török 2004, 26.; Domokos, Szent-Iványi: *The Hungarian Independence Movement 1939-1946*. *Hungarian Review Books*, 2013, Budapest, 171.

⁴ A Nemzetpolitikai Szolgálat tevékenységéről részletesen lásd az egyik munkatárs, Molnár Sándor visszaemlékezését. Molnár Sándor: *Teleki Pál titkos tevékenysége a Sándor-palotában*. In Vigh Károly (szerk.): *Ismeretlen fejezetek Teleki Pál életéből*. Századvég, Budapest, 2001

⁵ Molnár Sándor 2001: 46.

⁶ Ráday Levéltár, Soos Géza hagyaték, C_230, 17. doboz

⁷ Szent-Iványi Domokos: *A magyar függetlenségi mozgalom igaz története*. Ráday Levéltár, Szent-Iványi Domokos-hagyaték, C_80, 2. doboz [Az MFM igaz története], 152-153.

⁸ Ráday Levéltár, Szent-Iványi Domokos-hagyaték, C_80, 3. doboz, Feljegyzés a m. kir. miniszterelnökség IV. /tájékoztató/ osztályának megalakulásáról, feladatköréről és első tizennyolc havi működéséről. Budapest, 1941. május 1.

⁹ *Az MFM igaz története*, 173.

¹⁰ Teleki Pál körlevelét idézi: Török Bálint 2004: 40.; Ráday Levéltár, Szent-Iványi Domokos-hagyaték, C_80, 3. doboz

¹¹ In Hantó Zsuzsa-Szekér Nóra: *Páncélosokkal az életért – Koszorús Ferenc, a holokauszt hőse*. 2015, Kiskapu Kft., Budapest, 75-76.

¹² Ráday Levéltár, Szent-Iványi Domokos-hagyaték, C_80, 4. doboz.

¹³ *A magyar Függetlenségi Mozgalom őszinte története*. (Kézirat), Ráday Levéltár, Soos Géza-hagyaték, C_230, 17. doboz (továbbiakban: *MFM őszinte története*.)

¹⁴ Szekér Nóra: *Szent-Iványi Domokos és könyve*. In *Magyar Szemle*, 2013/11-12., 108-126.